

ผู้ค้า เสียชีวิตก่อนผู้รับทุนผิวดิน ฟ้องทนายทให้รับผิดชอบสัญญาได้หรือไม่ ?

โดย นายปกครอง

เมื่อเอ่ยถึง “การค้าประกัน” เชื่อว่าหลายท่านคงไม่อยากจะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือเป็นคู่สัญญา เพราะปรากฏข่าวคราวให้เห็นกันอยู่บ่อยครั้งว่าบุคคลที่ตนเข้าค้าประกันนั้นหลบหนีหรือไม่สามารถชำระหนี้ได้ หรือบางทีก็เป็นดังวลีที่ว่า “ไม่มี ไม่หนี ไม่จ่าย” เหตุการณ์เช่นว่านี้จึงส่งผลให้เดือดร้อนไปถึงผู้ค้าประกันที่ต้องเป็นผู้ชำระหนี้แทนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ... หากเป็นญาติสนิทมิตรสหาย ก็อาจจะต้องช่วยเหลือ หรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น การค้าประกันในสัญญาทุนการศึกษา

โดยที่สัญญาทุนการศึกษาของหน่วยงานของรัฐ (สัญญาทางปกครอง) จะมีข้อกำหนดในสัญญาประการหนึ่งว่า ให้บุคคลภายนอก (คนหนึ่งหรือหลายคน) เป็นผู้ค้าประกันการปฏิบัติตามสัญญา หากผู้รับทุนปฏิบัติผิดสัญญา (เช่น ไม่สำเร็จการศึกษาตามกำหนดเวลา ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะศึกษาต่อได้ ไม่ปฏิบัติตามราชการชดใช้ทุน หรือปฏิบัติผิดเงื่อนไขประการอื่น ๆ ในสัญญา และไม่ชดใช้เงินทุนพร้อมเบี้ยปรับตามสัญญา) หน่วยงานผู้ให้ทุนย่อมมีสิทธิเรียกให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบใช้เงินดังกล่าวแทนได้

ในกรณีที่ผู้รับทุนปฏิบัติผิดสัญญาทุน และได้ผิวดินไม่ชำระเงินคืนภายในเวลาที่กำหนด หน่วยงานผู้ให้ทุนย่อมมีสิทธิฟ้องผู้ค้าประกันให้ร่วมรับผิดชอบกับผู้รับทุนได้ตามกฎหมาย ทั้งนี้ เมื่อผู้ให้ทุน (เจ้าหนี้) ได้บอกกล่าวการผิวดินของผู้รับทุน (ลูกหนี้) ไปยังผู้ค้าประกันตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว

แต่ทว่า ... หากผู้ค้าประกันเสียชีวิตหรือถึงแก่ความตายก่อนที่ผู้รับทุนจะผิวดินชำระหนี้ เช่นนี้ ... ทนายทของผู้ค้าประกันยังคงต้องชดใช้เงินคืนแก่หน่วยงานผู้ให้ทุนหรือไม่ ? และการที่หน่วยงานอ้างว่าหน้าที่ชดใช้เงินคืนดังกล่าวเป็นความรับผิดชอบในทางทรัพย์สินซึ่งเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท จะรับฟังได้หรือไม่ ? มาไขข้อสงสัยจากเรื่องราวอุทาหรณ์ที่หยิบมาเล่าสู่กันฟังเลยครั้น ...

เหตุของคดีเกิดขึ้นเมื่อ ... นางสาวทวิชาได้ทำสัญญารับทุนรัฐบาลโครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน จากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในต่างประเทศ โดยมีสาระสำคัญว่า นางสาวทวิชาตกลงจะปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศคณะกรรมการโครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน หรือคำสั่งของสำนักงานปลัดกระทรวงฯ และสำนักงาน ก.พ. และถือว่าระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา โดยมีนายชาญซึ่งเป็นบิดาเป็นผู้ค้าประกันการปฏิบัติตามสัญญา

ต่อมา สำนักงาน ก.พ. มีหนังสือถึงปลัดกระทรวงฯ แจ้งว่านางสาวทวิชาได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานผู้ดูแลนักเรียนในต่างประเทศให้ยุติการศึกษา (สอบวัดผลไม่ผ่าน 3 วิชา จาก 4 รายวิชา) เนื่องจากมีเหตุจำเป็นและสามารถปรับเปลี่ยนมาศึกษาต่อในประเทศไทยได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกผู้รับทุน โดยจะต้องมีการยื่นขออนุมัติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาและสาขาวิชาตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการโครงการดังกล่าว เมื่อสำนักงานปลัดกระทรวงฯ มีหนังสือแจ้งหลักเกณฑ์การยื่นเรื่องขอศึกษาต่อในประเทศ แต่นางสาวทวิชามิได้ดำเนินการใด ๆ โดยอ้างว่าป่วยเป็นโรคซึมเศร้า และนายชาญได้ถึงแก่กรรมแล้ว อีกทั้งตนได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งอื่นด้วยทุนส่วนตัวแล้ว

กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานปลัดกระทรวงฯ เห็นว่าการที่นางสาวทวิชาได้รับการพิจารณาให้ยุติการศึกษาในต่างประเทศ แต่ได้เข้าศึกษาต่อในประเทศและสำเร็จการศึกษาโดยไม่ได้ยื่นขออนุมัติศึกษาในประเทศตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ถือเป็นการปฏิบัติผิดสัญญาที่นายชาญต้องรับผิดชอบตามสัญญาการค้าประกัน เมื่อนายชาญถึงแก่ความตาย นางชิตซึ่งเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงต้องรับผิดชอบใช้หนี้แทน

เมื่อสำนักงานปลัดกระทรวงฯ มีหนังสือเรียกให้ผู้รับทุนและนางชิต (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และที่ 2 ตามลำดับ) ชำระเงินภายในกำหนด แต่ไม่มีการชำระ กระทรวงศึกษาธิการ (ผู้ฟ้องคดีที่ 1) และสำนักงานปลัดกระทรวงฯ (ผู้ฟ้องคดีที่ 2) จึงนำคดีมาฟ้องเพื่อขอให้ศาลปกครองมีคำพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองร่วมกันหรือแทนกันชดใช้เงินทุนที่ได้รับไปแล้วคืนพร้อมเบี้ยปรับ 1 เท่า และดอกเบี้ยผิวดินตามกฎหมาย

คดีนี้ศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องในส่วนที่ฟ้องกรรยาในฐานะทายาทของ **ผู้ค้าประกันไว้พิจารณา** เนื่องจากนายชาญถึงแก่ความตายก่อนที่ผู้รับทุนจะผิณัดชำระหนี้ ความรับผิดชอบตามสัญญาค้าประกันจึงยังไม่เกิดขึ้นและไม่เป็นมรดกตกทอดไปยังกรรยาของนายชาญ (รับคำฟ้องในส่วนที่ฟ้องผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 คือผู้รับทุนไว้พิจารณา)

หน่วยงานผู้ให้ทุนยื่นอุทธรณ์ว่า สัญญารับทุนเป็นหนี้ที่สมบูรณ์ก่อนนายชาญถึงแก่ความตาย และสัญญาค้าประกันไม่ได้ระงับสินไปเพราะความตายของผู้ค้าประกัน โดยสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ตามสัญญานี้ ย่อมเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทของนายชาญ ตนจึงมีสิทธิฟ้องกรรยาของนายชาญให้รับผิดชอบได้

ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า ตามสำเนาใบมรณบัตร นายชาญได้ถึงแก่ความตายในวันที่ 18 ธันวาคม 2560 ซึ่งหน่วยงานผู้ให้ทุนได้มีหนังสือเรียกให้ผู้รับทุน (ลูกหนี้ชั้นต้น) ชำระเงินทุนและเบี้ยปรับภายใน 30 วัน นับจากที่ได้รับหนังสือ โดยผู้รับทุนได้รับหนังสือเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2565 ครบกำหนดชำระในวันที่ 10 ธันวาคม 2565 แต่ไม่นำเงินไปชำระ จึงตกเป็นผู้ผิณัดชำระหนี้ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2565 เจ้าหนี้จึงมีสิทธิเรียกให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบตามสัญญาค้าประกันได้

อย่างไรก็ดี แม้สัญญาค้าประกันจะเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญารับทุนซึ่งเป็นหนี้อันสมบูรณ์ แต่การที่นายชาญถึงแก่ความตายก่อนที่ผู้รับทุนจะตกเป็นผู้ผิณัดชำระหนี้ **ความรับผิดชอบตามสัญญา** ค้าประกันจึงยังไม่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในขณะที่ผู้ค้าประกันถึงแก่ความตาย และไม่มีหนี้อันจะเป็นสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดชอบที่เป็นมรดกตกทอดแก่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ซึ่งเป็นกรรยาหรือทายาทโดยธรรมของนายชาญ สัญญาค้าประกันดังกล่าวจึงไม่ผูกพันทายาท

หน่วยงานผู้ให้ทุนไม่มีสิทธิฟ้องทายาทของผู้ค้าประกันต่อศาลปกครองตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลปกครองสูงสุดจึงยืนตามศาลปกครองชั้นต้นที่**ไม่รับคำฟ้องในส่วนดังกล่าวไว้พิจารณา** (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 1115/2566)

จะเห็นได้ว่า ... แม้ความรับผิดชอบตามสัญญาค้าประกันจะถือเป็นสิทธิและหน้าที่ในทางทรัพย์สินที่เป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทของผู้ตายได้ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องมรดกก็ตาม แต่การที่ผู้ค้าประกันถึงแก่ความตายก่อนที่ลูกหนี้ชั้นต้นจะตกเป็นผู้ผิณัดชำระหนี้ มีผลทำให้สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และความผูกพันทั้งหลายของผู้ค้าประกันตามสัญญาค้าประกัน มิใช่มรดกที่จะตกทอดไปยังทายาทของผู้ค้าประกัน (ตามนัยมติที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ 26/2565) เนื่องจากความรับผิดชอบตามสัญญาค้าประกันยังไม่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ค้าประกันถึงแก่ความตาย จึงยังไม่มีหนี้ที่จะเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาท ด้วยประการฉะนี้

(ปรึกษาการฟ้องคดีปกครองได้ที่ “สายด่วนศาลปกครอง 1355”)